

ผ้าปักสไบมอญ : แนวทางการอนุรักษ์และการสร้างมูลค่าเพิ่มในเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์
Mon's Embroidery Cloth : Guidelines for Conservation and Value-Added
Creation in a Creative Economy

ธนิดา พลอินทร์¹

Thanida Phon-in¹

ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2563

Email : tvs.bgn@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาในเชิงเศรษฐกิจ นำเสนอแนวทางการอนุรักษ์ และการเพิ่มมูลค่าให้กับผ้าปักสไบของชุมชนมอญลาดกระบัง การดำเนินการประกอบด้วยขั้นตอนเก็บข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และการประชุมสนทนากลุ่มเพื่อนำเสนอแนวคิดในการอนุรักษ์และสร้างมูลค่าเพิ่ม ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาจากเอกสารและตีความสร้างบทสรุปจากการสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนมอญมีความเป็นมายาวนาน มีวิถีชีวิตผูกพันกับสายน้ำ ประกอบอาชีพการเกษตร และด้วยความศรัทธาในพุทธศาสนาทำให้เกิดการปกปิดลายผ้าสไบที่สวยงามเป็นผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมที่มีศักยภาพสามารถสร้างรายได้และความเป็นอยู่ที่ดีต่อครอบครัวของชุมชนมอญ แต่ยังขาดการส่งเสริมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในด้านการร่วมอนุรักษ์ การส่งเสริมกระบวนการผลิต และการเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์

คำสำคัญ : 1. ผ้าปักสไบมอญ 2. ผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม 3. การสร้างมูลค่าเพิ่ม 4. ชุมชนมอญ

¹สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม

¹Bunditpatanasilpa Institute, Ministry of Culture, Thailand.

*ได้รับบทความ: 16 พฤศจิกายน 2563; แก้ไขบทความ: 9 มกราคม 2564; ตอบรับการตีพิมพ์: 9 กุมภาพันธ์ 2564

Received: November 16, 2020; Revised: January 9, 2021; Accepted: February 9, 2020

ABSTRACT

The objectives of the research article were study economic conditions and problems. Presenting conservation guidelines and adding value to the embroidery cloth of Mon Ladkrabang community. The operation consists of procedures for collecting information from relevant documents non-participant observation Interview with key informants and a group discussion meeting to present conservation ideas and create added value. The analysis of documentary material and interpretation was used to generate interview summaries as study tools.

The operating results showed that Mon community has a long history a way of life that is tied to the river agriculture and with the faith in Buddhism, resulting in a beautiful embroidery pattern. It is a potent cultural product. Can generate income and well-being for the family of the Mon community. But still lack of promotion from related agencies in the area of conservation Promotion of the production process and adding value to the product.

Keywords : 1. Embroidery Cloth 2. Cultural Products 3. Added Value Creation 4. Mon Community

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

กลุ่มชาติพันธุ์มอญเป็นชนกลุ่มน้อยกลุ่มหนึ่งในอดีต มีถิ่นกำเนิดเดิมอยู่ที่เมืองหงสาวดี ประเทศเมียนมาร์ปัจจุบัน มีภูมิประเทศที่อุดมสมบูรณ์ สภาพเศรษฐกิจอยู่ในระดับมั่งคั่ง ไม่มีปัญหาด้านที่ทำกินแต่มีการอพยพอย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลาหลายร้อยปีเพราะตกอยู่ภายใต้อำนาจการปกครองของพม่าและถูกบีบบังคับทางการเมือง โดยเลือกอพยพเข้ามาประเทศไทยมากกว่าประเทศเพื่อนบ้านอื่นๆ เนื่องจากหลายปัจจัย อาทิ การมีพื้นที่ต่อเนื่องกันมีสภาพภูมิอากาศคล้ายกัน ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีอาหารการกิน วิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณีเหมือนกัน และนับถือศาสนาพุทธเช่นเดียวกันประกอบกับความรู้สึกเป็นมิตรของคนไทย รวมทั้งพระมหากษัตริย์ไทยยินดีต้อนรับชาวมอญให้เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารอยู่เสมอ ผู้อพยพเข้ามาได้รับการต้อนรับเป็นอย่างดี หลายคนได้รับราชการเป็นขุนนางระดับสูง การอพยพของชาวมอญที่เข้ามาตั้งหลักแหล่งในประเทศไทย เป็นจำนวนไม่น้อยกว่า 9 ครั้ง ทั้งจากการอพยพมาด้วยตนเอง และการถูกกวาดต้อนมาจากศึกสงคราม ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์มอญ หรือชาวมอญ หรือชาวรามัญ ถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของประชากรไทย

โดยมีการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนคล้ายกับท้องถิ่นของตนเองกระจายอยู่ในพื้นที่ต่างๆ ในแถบภาคกลาง และกรุงเทพมหานคร(วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, 2563 : ออนไลน์)

ในด้านการนับถือศาสนานั้นเมื่อพุทธศาสนาเข้ามาสู่ประเทศพม่าในยุคที่พระเจ้าอโศกมหาราชได้อุปถัมภ์การสังคายนา ครั้งที่ 3 ในปี พ.ศ. 236 และได้เผยแพร่พุทธศาสนาไปทั่วภูมิภาค มีกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่นับถือพุทธศาสนารวมทั้งชาวมอญ ซึ่งเป็นเชื้อชาติที่มีอิทธิพลเป็นอย่างมากในประวัติศาสตร์พม่า เคยมีอำนาจปกครองเหนือพม่าถึง 7 ปี แต่ต้องล่มสลายเพราะพ่ายแพ้สงครามต่อพระเจ้าอลองพญาหากแต่ยังมีความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาไม่เสื่อมคลายโดยในการสร้างวัดและสถานที่ศักดิ์สิทธิ์นิยมใช้สัญลักษณ์ที่สำคัญ คือ หงส์ เพราะทำให้นึกถึงเมืองหงสาวดีของตนเอง นอกจากกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาแล้ว เกล็ดขนอีกอย่างของชาวมอญ คือการแต่งกายที่ผู้ชายมอญจะนุ่งผ้าโสร่งสีแดงสวมเสื้อขาว ผู้หญิงนุ่งผ้าถุงสีแดงสวมเสื้อผ้าลูกไม้สีขาวและห่มผ้าสไบพาดไหล่ ซึ่งถือว่าถูกระเบียบในการแต่งกายเข้าร่วมพิธีทางศาสนาและกาลเทศะในความคิดของชาวมอญ การทำบุญและศรัทธาในศาสนานั้นถือเป็นเรื่องที่ยิ่งใหญ่การทุ่มเทแรงกำลังให้กับศูนย์รวมใจแห่งเดียวกันของชาวมอญคือวัด (อรอุมา เหล็กกล้า, 2558 : 102) สิ่งสำคัญเมื่อเข้าวัดต้องมีผ้าพาดติดไหล่ ผ้าขาวม้า ผ้าสไบ ที่เรียกว่า หยาดได้ด แต่มอญน้ำเค็มแถบสมุทรสาครนิยมเรียกว่า หยาดชะหรึมโตะ หรือสไบมอญ มีรูปแบบลวดลายเฉพาะตัวไม่เหมือนใคร มีขนาดกว้างประมาณ 1 ศอก ยาวประมาณ 4 ศอก ปีกลายดอกไม้ตรงริมผ้าตลอดทั้งผืน ลายดอกสอดสลับสีสวยงามตัดกับสีพื้นของผืนผ้า ที่นิยมสีสดใส เช่น แดง ส้ม เขียวทองอ่อนเหลือง ขาว ฟ้าย ชมพู และนับเป็นงานฝีมือของลูกผู้หญิงมอญอย่างหนึ่ง ที่จะต้องลงมือทำด้วยตนเอง เอาไว้อวดฝีมือกัน และอาจเรียกได้ว่าผ้าสไบนั้นเป็นอวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกายที่จะขาดไม่ได้เลย เพราะจะเกิดความรู้สึกกระอักกระอ่วนที่ “ไม่เหมือนเขา” หากไม่ได้ใช้ผ้าสไบเมื่อต้องเดินทางไปในที่ต่างๆ

ปัจจุบัน สไบมอญได้แพร่หลายไปตามชุมชนมอญต่างๆ แต่ละชุมชนก็มีลวดลายและเอกลักษณ์ แตกต่างกันไปเฉพาะท้องถิ่น เป็นการสร้างอัตลักษณ์ให้กับชุมชนตนเอง มีรูปแบบที่ทันสมัยมากขึ้น ปรับปรุงพัฒนาให้เหมาะแก่การใช้งาน และความต้องการ(องค์ บรรจุน, ม.ป.ป. : ออนไลน์) การใช้ผ้าปักสไบมอญในชีวิตประจำวัน ทำให้เกิดการพัฒนาขึ้นเป็นผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมที่สำคัญ เพราะเป็นสินค้าที่ประกอบด้วยแนวคิดในการอนุรักษ์ การเพิ่มคุณค่า และสร้างมูลค่าในเชิงเศรษฐกิจ เนื่องจากผ้าปักสไบมอญเป็นภูมิปัญญาอันเป็นรากเหง้าของชาวมอญ ถูกสร้างสรรค์ สืบทอดและรักษากันมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นการสะท้อนถึงวิถีชีวิตที่มีความเชื่อมโยงกับสิ่งแวดล้อม ความเชื่อในศาสนา และขนบธรรมเนียมประเพณี ที่ทำให้เกิดการปรับตัวระหว่างวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ แต่ยังคงยึดเหนี่ยวเกี่ยวกับพุทธศาสนาอยู่ได้เสมอมาจนถือได้ว่าเครื่องนุ่งห่มและสไบมอญเป็นสัญลักษณ์แห่งการอนุรักษ์ภูมิปัญญาของชาวมอญอย่างชัดเจน ควรค่าแก่การศึกษาเพื่อธำรงไว้ และหาแนวทางส่งต่อเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญา

ทางวัฒนธรรมนี้ให้คงอยู่ต่อไป รวมทั้งกระตุ้นเตือนและก่อให้เกิดจิตสำนึกแห่งคุณค่าจากบรรพชน กลุ่มชาติพันธุ์มอญพร้อมทั้งหาแนวทางประยุกต์ให้สร้างรายได้เพิ่มแก่ชุมชน สร้างฐานะความเป็นอยู่ทางสังคมและช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มในเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์อีกด้วย ผู้ศึกษาจึงสนใจศึกษาสภาพปัญหา ศึกษาแนวทางในการร่วมอนุรักษ์เพื่อให้เกิดผลทางเศรษฐกิจ และเพื่อการดำรงไว้ซึ่งการสืบสานผ้าปักสไบชุมชนมอญเขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร ให้คงอยู่เป็นผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มในเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาสภาพความเป็นมาของชุมชนมอญของชุมชนมอญลาดกระบัง
- 2.2 เพื่อศึกษาปัญหาของการอนุรักษ์ผ้าสไบมอญและสืบสานผ้าปักสไบมอญของชุมชนมอญลาดกระบัง
- 2.3 เพื่อนำเสนอแนวคิดในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผ้าปักสไบมอญในเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

- 3.1 ได้รับทราบความเป็นมาของชุมชนมอญในเขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร
- 3.2 ได้ทราบปัญหาการอนุรักษ์ผ้าสไบมอญและทราบแนวทางการสืบทอดองค์ความรู้การทำผ้าปักสไบมอญของชุมชนมอญลาดกระบัง
- 3.3 ได้แนวคิดที่เป็นประโยชน์ต่อการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผ้าปักสไบของชุมชนมอญลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร ในเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และการประชุมสนทนากลุ่มเพื่อนำเสนอแนวคิดในการอนุรักษ์และสร้างมูลค่าเพิ่ม ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาจากเอกสารและตีความสร้างบทสรุปจากการสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการศึกษา ผู้ศึกษาได้แบ่งการเก็บรวบรวมและนำเสนอข้อมูลเป็น 3 ส่วนดังนี้ 1) การศึกษาข้อมูลทุติยภูมิจากหนังสือ ตำรา งานวิจัย บทความวิชาการค้นหาข้อมูลจากเครือข่ายอินเทอร์เน็ตและเอกสารที่เกี่ยวข้อง 2) การเก็บข้อมูลภาคสนาม ดำเนินการเพื่อให้ได้ข้อมูลปฐมภูมิเกี่ยวกับแนวทางการอนุรักษ์และการส่งเสริมการใช้ประโยชน์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์จากผ้าปักสไบมอญ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งคัดเลือกแบบเจาะจงจากผู้นำชุมชน ปราชญ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้ประกอบการปักผ้าสไบ เจ้าของร้านค้าชุมชน จำนวน 8 ท่าน 3) ขั้นตอนการนำเสนอข้อมูล ผู้ศึกษาได้สังเคราะห์ข้อมูลมาเรียบเรียงเป็นข้อเสนอแนะแนวทางการ

อนุรักษ์และเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ผ้าปักสไบมอญ และจัดประชุมสนทนากลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 10 ท่าน เพื่อให้ข้อเสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์และการเพิ่มมูลค่าผ้าปักสไบมอญของชุมชนมอญลาดกระบัง และเผยแพร่ต่อไป การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ 1)การวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบและมีความเชื่อมโยงกัน 2)การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงอุปนัยหรือพรรณนาความ โดยพยายามรักษาสำนวนเดิมของผู้ให้สัมภาษณ์ไว้มากที่สุดที่มีการปรับแก้ให้มีความชัดเจนทางการสื่อความหมาย และตัดลดข้อความที่ซ้ำซ้อนกันลง จากนั้นนำเสนอสร้างบทสรุปตามรูปแบบที่กำหนดไว้

5. ผลการวิจัย

5.1 ผลการศึกษาสภาพความเป็นมาของชุมชนมอญ และศึกษาปัญหาของการอนุรักษ์ผ้าปักสไบมอญชุมชนมอญลาดกระบัง พบว่า กลุ่มชาติพันธุ์มอญในเขตลาดกระบัง เป็นกลุ่มที่อพยพมาจากพระประแดง และสมุทรสาคร อันเนื่องจากชุมชนมอญที่พระประแดงเริ่มแออัด ประกอบกับในช่วงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้โปรดให้ท่านเจ้าคุณทหาร หรือเจ้าคุณกลาโหม ขุดคลองประเวศบุรีรมย์ เชื่อมคลองพระโขนงกับแม่น้ำบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา เพื่อประโยชน์ในการสัญจร เมื่อขุดคลองเสร็จแล้วทรงโปรดให้ชาวบ้านบุกเบิกพื้นที่ทำนา และทรงงดเว้นการเสียภาษีในระยะแรกจึงมีชาวมอญบางส่วน ได้ย้ายมาลงหลักปักฐานที่ลาดกระบังและมีการสร้างวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนมอญ คือ วัดสุทธาโชน ซึ่งสร้างในพื้นที่ของเจ้าจอมมารดากลิ่น คชเสนี เจ้าจอมในรัชกาลที่ 4 ด้วยความศรัทธาเลื่อมใสในพุทธศาสนา ทำให้ชาวมอญมีศรัทธาเลื่อมใสทางพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมการทำบุญมาอย่างต่อเนื่องส่วนปัญหาในการอนุรักษ์ผ้าปักสไบมอญชุมชนมอญลาดกระบัง สรุปผลจากการสัมภาษณ์ประธานชุมชนมอญ พบว่า แม้จะไม่มีเก็บข้อมูลหรือการสำรวจจำนวนประชากรชาวมอญหรือรามัญอย่างเป็นทางการ เพราะด้วยการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม การผสมผสานทางวัฒนธรรม ทำให้บางชุมชนสำรวจประชากรยาก แต่สิ่งที่ทำให้ทราบว่าเป็นคนมอญ คือ การยึดมั่นในประเพณี พิธีกรรมต่างๆ เพราะคนมอญจะนิยมนำบุตรหลานเข้าวัดทำบุญตั้งแต่ยังเล็กๆ เมื่อมาวัดก็จะสวมผ้าปักสไบไปทำบุญทำให้สามารถสังเกตเห็นเอกลักษณ์ที่สำคัญได้จากการแต่งกาย ชาวมอญลาดกระบัง มีโอกาสในการศึกษาเรียนรู้การปักผ้าสไบเพื่อใช้เป็นเครื่องนุ่งห่มในชีวิตประจำวัน และใช้เป็นเครื่องประดับตกแต่งร่างกายในงานพิธีการเพื่อแสดงฐานะและความศรัทธาต่อศาสนาหากแต่ผู้ที่ประกอบอาชีพเป็นผู้ประกอบการปักผ้าสไบมอญมีจำนวนไม่มากนักแล้วเพราะแม้ว่าชาวมอญจะยังมีการรักษาอัตลักษณ์และยังอยากประกอบอาชีพที่แผ่ไ้วด้วยคุณค่าจากผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมอยู่ ซึ่งอาจจะต้องหาช่องทางการตลาดเพิ่มเติม รวมทั้งวางแผนในการต่อยอดผลิตภัณฑ์ให้เกิดประโยชน์ในทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวชุมชน หรือให้บุคคลภายนอกได้มีโอกาสเข้ามาดูงาน ให้ภูมิปัญญาการปักผ้าสไบมอญได้

ถ่ายทอดออกไปอีก และสร้างรายได้ให้กับผู้ประกอบการเพื่อให้สามารถอยู่ได้ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ อิตียา พูลเพ็ชร (2563 : 31) ที่ได้ศึกษาผ้าทองและการพัฒนาอัตลักษณ์ผ้าชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบุรี พบว่า ในปัจจุบันการแต่งกายของคนมอญในชีวิตประจำวันก็คล้ายกับคนไทยทั่วไป แต่จะแต่งชุดมอญเมื่อเข้าวัด หรือเข้าร่วมกิจกรรมในโอกาสพิเศษเท่านั้น ในชุมชนมอญไม่มีการทอผ้าใช้เองมานานแล้ว แต่ยังคงรูปแบบการแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์เอาไว้ โดยเฉพาะเรื่องของผ้าสไบ ซึ่งจะปักไว้ใช้เอง เพื่อรักษาอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์มอญ

5.2 ผลการเก็บรวบรวมองค์ความรู้สำหรับการอนุรักษ์และสืบสานการทำผ้าปักสไบมอญ จากการสัมภาษณ์พบว่า องค์ความรู้ที่มีในการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาการปักผ้าสไบมอญที่มีอยู่เป็นการดำเนินงานของปราชญ์ชาวบ้าน ครูภูมิปัญญาในท้องถิ่นและผู้ประกอบการซึ่งเป็นสมาชิกในชุมชนเท่านั้น แต่มีแนวทางส่งเสริมให้เยาวชนหรือสมาชิกในชุมชนได้รับรู้ เรียนรู้ และมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องทั้งโดยวิธีที่ตั้งใจและไม่ได้ตั้งใจคือให้เป็นไปด้วยวิถีการธรรมชาติ สนับสนุนให้มีกิจกรรม หรือ สอดแทรกการปักผ้าเข้าไปในชีวิตประจำวัน เกี่ยวกับชุมชน หรือในลักษณะการสาธิตให้เยาวชน ลูกหลาน และผู้เกี่ยวข้องได้ลองปักเพื่อสร้างแรงจูงใจในการอนุรักษ์ นอกจากนั้นยังเปิดโอกาสให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เข้ามาศึกษาดูงานอีกด้วย แต่ยังคงเป็นวิธีการที่ไม่เพียงพอและไม่ต่อเนื่องที่จะอนุรักษ์องค์ความรู้ในการปักผ้าสไบ เนื่องจากขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ขาดการสื่อสารความหมายเชิงอนุรักษ์ และขาดการประชาสัมพันธ์เชิงเศรษฐกิจอย่างจริงจัง จึงอยากให้มีการสนับสนุนและเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายด้วย ซึ่งจะทำให้ผ้าปักสไบมอญเป็นผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมที่ใช้ประโยชน์ได้จริงในชีวิตประจำวัน มากกว่าคุณประโยชน์ในการอนุรักษ์เท่านั้น

5.3 การนำเสนอแนวคิดในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผ้าปักสไบมอญในเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ พบว่า แนวทางการอนุรักษ์และสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผ้าปักสไบมอญของชุมชนมอญลาดกระบัง สามารถดำเนินการได้โดยการสร้างมูลเหตุจูงใจแก่เยาวชน คนรุ่นใหม่ และบุคคลทั่วไปที่มีความเคารพศรัทธาพุทธศาสนา เพื่อใช้ประโยชน์จากผ้าปักสไบ เพื่อส่งเสริมให้เกิดรายได้และเป็นอาชีพที่สืบสานต่อกันไปได้สำหรับชาวชุมชนมอญลาดกระบัง อันจะนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนฐานรากอย่างสร้างสรรค์ และแนวทางในการเพิ่มมูลค่าในเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์สำหรับผ้าปักสไบมอญประกอบด้วยการศึกษาเรื่องราว ประวัติความเป็นมา จัดเก็บเนื้อหา อนุรักษ์สืบสานและถ่ายทอดการสร้างการรับรู้ในระดับกว้าง พร้อมนำเสนอผ้าปักสไบมอญที่มีเรื่องราว ประกอบการจัดจำหน่ายด้วย และมีกิจกรรมกระตุ้นความสนใจ เช่น สอดแทรกในกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา ประยุกต์ใช้ในวันสำคัญอื่นๆ หรือการใช้ประดับตกแต่งกับชุดเครื่องแต่งกายในชีวิตประจำวัน เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของสุจินดา เจริญศรีพงษ์ และปิยวัน เพชรหมี่ (2560 : 62) ที่ได้ศึกษาการสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย:กรณีศึกษาผ้าทอลายโบราณ พบว่า เอกลักษณ์ของลวดลายผ้าไทยโบราณของกลุ่มบ้านภูผักไผ่นั้น เป็นผ้าชิ้นหัวแดงตีนก่าน มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว มีลายจำนวน

12 ลายบนผืนเดียวกัน ได้แก่ ลายนาค ลายหงษ์ ลายหมากจับ ลายตุ้ม ลายขอ ลายหอประสาท ลายเอี้ยว ลายขาเป๋ ลายเพียง (คว่ำ/หงาย) ลายคัน ลายดอกแก้ว ลายดอกผักแว่น เรียกว่า ลายหมี่ครีว และแนวทางในการสร้างมูลค่าเพิ่มสู่เชิงพาณิชย์เน้นการสร้างคุณค่าทางด้านผลิตภัณฑ์จาก 5 แนวทาง คือ การปรับลดจำนวนลวดลายบนผืนผ้าลง การพัฒนาลายเดี่ยวให้เป็นลายใหม่ จนได้พัฒนาเป็นลายดอกผักแว่น และลายหอประสาทเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ คือ ลายภูผาไชย และ ลายดอกผักไซ และได้ทดลองนำผลิตภัณฑ์ใหม่ คือ ลายผ้าที่ได้พัฒนาจากลายโบราณเดิม พัฒนาเป็นหมอนอิง โซฟา ที่ใส่ไอแพด เป็นต้น และการสร้างโลโก้ให้กับผลิตภัณฑ์ผ้าทอเพื่อสร้างการจดจำ

6. อภิปรายผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การพรรณนาความข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ศึกษา รวมทั้งนำเสนอแนวทางการอนุรักษ์การสืบสานการสร้างสรรคผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมอย่างผ้าปักสไบมอญของชุมชนมอญลาดกระบัง พบประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

6.1 มิติทางด้านสังคมการสร้างมูลค่าเหตุจูงใจแก่เยาวชน คนรุ่นใหม่ และบุคคลทั่วไปให้เคารพศรัทธา ศึกษาเรียนรู้การปักผ้าสไบเพื่อใช้เป็นเครื่องนุ่งห่มในชีวิตประจำวัน และใช้เป็นเครื่องประดับตกแต่งร่างกายในงานพิธีทางศาสนาเพื่อแสดงฐานะและความศรัทธาทางพระพุทธศาสนาของชาวมอญ การสืบสานองค์ความรู้และภูมิปัญญาการปักผ้าสไบ โดยเยาวชนหรือสมาชิกในชุมชนอย่างต่อเนื่องทั้งโดยวิธีที่ตั้งใจและไม่ได้ตั้งใจ สนับสนุนให้มีกิจกรรม หรือสอดแทรกการปักผ้าเข้าไปในชีวิตประจำวัน ในบทเรียนเกี่ยวกับชุมชน หรือในลักษณะการสาธิตให้ผู้เกี่ยวข้องได้ลองปักเพื่อสร้างแรงจูงใจในการอนุรักษ์ก่อให้เกิดความรักและหวงแหน เห็นคุณค่าและภูมิใจ ไม่เพียงแต่ชาวมอญเท่านั้นที่ต้องการอนุรักษ์และสืบทอดผ้าปักสไบมอญนี้ แต่ยังมีหน่วยงานในระดับพื้นที่ที่เข้ามาให้ความช่วยเหลือ พี่นุ และอนุรักษ์ด้วยซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูประภัทรสุตธรรม (วงศ์สุนทร), (2560 : ข) ได้ทำการศึกษาการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านดู่ นาหนองไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์ผลการวิจัย พบว่า 1)บ้านดู่ นาหนองไผ่ เรียนรู้การทอผ้าไหมด้วยวิธีการลงมือทำจริง ตามกระบวนการทางครอบครัวและสังคม การที่เห็นพ่อแม่ทอผ้าได้ช่วยในขั้นตอนต่างๆ ด้วยจากสิ่งง่ายๆ ไปหาสิ่งยากแบบค่อยเป็นค่อยไปตามความสามารถ หรือวุฒิภาวะของบุตรหลาน และการได้สัมผัสอยู่เป็นประจำด้วยกิจวัตรประจำวันของครอบครัว ไม่มีหลักสูตรการเรียนการสอนที่แน่นอนแต่เป็นวิถีชีวิตที่ซึมซับจากพ่อแม่ เมื่อเจอปัญหาที่ซักถามและแก้ไขไปพร้อมกัน 2)แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านดู่ นาหนองไผ่ ทำได้โดย (1)การสร้างมูลค่าเหตุจูงใจให้สืบทอดการทอผ้าไหม เพื่อให้เกิดรายได้และเป็นอาชีพที่เหมาะสมกับชาวบ้าน อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวบ้านให้ดีขึ้น (2)การสืบทอด

โดยลูกหลานหรือสมาชิกในครอบครัวได้สัมผัสการทออย่างต่อเนื่องทั้งที่ตั้งใจและไม่ตั้งใจเป็นไป ด้วยวิธีการธรรมชาติ เกี่ยวโยงสัมพันธ์กันของคนในครอบครัว ซึ่งเป็นกระบวนการขัดเกลาทงสังคมา โดยการใช้นำไหมเป็นเครื่องมือ เพื่อให้ผู้ทอมีความสมบูรณ์พร้อมตามที่ชุมชนคาดหวัง 3) ปัญหาที่พบ และข้อเสนอแนะ (1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้การสนับสนุนด้านความรู้ความเข้าใจ ทักษะ วัสดุ อุปกรณ์ งบประมาณให้เหมาะสมกับงาน (2) ถ่ายทอดความรู้ให้แก่เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ (3) มอบหมายภารกิจและกระตุ้นเจ้าหน้าที่ ระดับตำบลให้มีความสำคัญ (4) จัดการดำเนินงานส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ในบทบาทภารกิจกิจหน่วยงานที่เหมาะสมและให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ (5) พัฒนาระบบสารสนเทศให้สามารถประมวลผลได้ครอบคลุมทุกด้าน (6) ประสานความร่วมมือจากหน่วยงานภาคี ระดับประเทศจนถึงระดับพื้นที่ (7) ประชาสัมพันธ์สร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ผู้เกี่ยวข้อง

6.2 มิติทางด้านเศรษฐกิจ แนวทางในการเพิ่มมูลค่าในเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์สำหรับผ้าปัก สไบมอญ ประกอบด้วย การศึกษาเรื่องราว ประวัติความเป็นมา จับเก็บเนื้อหา อนุรักษ์สืบสานและ ถ่ายทอดการสร้างการรับรู้ในระดับกว้าง พร้อมนำเสนอผ้าปักสไบมอญที่มีเรื่องราว ประกอบการจัด จำหน่ายด้วย และมีกิจกรรมกระตุ้นความสนใจ มีการแบ่งงานกันในชุมชน มอบหมายภารกิจสำคัญ และจัดวางระบบผู้รับผิดชอบในด้านต่างๆ เช่น การรักษาเรื่องราว การประชาสัมพันธ์ การกระจาย ข้อมูลข่าวสาร การดำเนินการกิจกรรมทางการตลาดและให้ความสำคัญกับความสะอาดของสถานที่ สำคัญต่างๆ ในชุมชนเป็นสำคัญเพื่อรองรับผู้มาเยือน ส่งเสริมกิจการร้านค้าที่มีอยู่ในชุมชนให้มี บทบาทภารกิจในการเป็นศูนย์จำหน่ายที่เหมาะสมและให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ พัฒนาระบบ สารสนเทศให้ครอบคลุมทุกด้าน เพื่อประโยชน์ในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่มีวิถีชีวิตแนวใหม่ในยุค โลกาภิวัตน์และยุคหลังวิกฤติการณ์โรคระบาด (COVID-19) สร้างเครือข่ายและประสานความร่วมมือ กับชุมชนมอญอื่นๆ ในประเทศไทย เพื่อสื่อสารองค์ความรู้ระหว่างกัน และเพื่อให้ผ้าปักสไบมอญเป็น ที่รับรู้และอนุรักษ์ หวงแหวนสำหรับชาวมอญทั่วประเทศและการประชาสัมพันธ์สร้างความรู้ความ เข้าใจให้แก่ผู้เกี่ยวข้อง และดำเนินกิจกรรมทางการตลาดอย่างต่อเนื่องจะก่อให้เกิดรายได้ต่อชุมชน ลดการย้ายถิ่นฐานออกไปทำงานนอกพื้นที่และเป็นการสร้างอาชีพให้แก่ชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของ จุริวรรณ จันทลา, วลี สงสงค์, เพ็ญสินี กิจคำ, สุรรัตน์ วงศ์สมิง (2559 : 82) ได้ทำการศึกษา การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทยทรงดำเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ พบว่า ในการออกแบบเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์จากผ้าทอไทยทรงดำต้องคำนึงถึงหลักการออกแบบ โดยทั่วไปที่สำคัญคือ ประโยชน์ใช้สอย การคงเอกลักษณ์และการสื่อความหมายของลวดลายและสี สันตามความเชื่อ เนื่องจากลายผ้าไทยทรงดำมีลายต่างๆ ไม่มาก และมีการใช้สีเส้นที่จำกัด การออกแบบ ผลิตภัณฑ์จากผ้าทอไทยทรงดำจึงต้องมีความระมัดระวังเป็นพิเศษ โดยเฉพาะในเรื่องของการ คงเอกลักษณ์ของชาวไทยทรงดำและความแตกต่างของวัฒนธรรมความเชื่อของแต่ละพื้นที่ที่มีความ แตกต่างกัน

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

7.1.1 หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ควรแนะนำและสนับสนุนแหล่งทุนรวมทั้งการสร้างเครือข่ายเพื่ออนุรักษ์ผ้าปักสไบมอญให้คงอยู่อย่างยั่งยืนในชุมชนมอญ

7.1.2 ควรมีการรวบรวมองค์ความรู้ในการทำผ้าปักสไบมอญไว้อย่างเป็นระบบ เพื่อประโยชน์ต่อการศึกษาในอนาคต ในการสร้างการรับรู้ถึงคุณค่าของผ้าปักสไบมอญที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนมอญ

7.1.3 ควรส่งเสริมการทำงานเป็นเครือข่ายร่วมกับชาวมอญทั่วประเทศ

7.1.4 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้การสนับสนุน สร้างระบบความคิด จัดเก็บองค์ความรู้ พัฒนาสานต่อความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ ความเป็นมา ความสำคัญของผ้าปักสไบมอญสร้างเรื่องราวที่สอดคล้องและเชื่อมโยงกับชุมชน จัดสรรงบประมาณเพื่อการอนุรักษ์ สืบสานและสร้างสรรค์ให้กับชุมชนอย่างเหมาะสม

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

7.2.1 แนวทางการเพิ่มมูลค่าให้กับผ้าปักสไบมอญ คือการใช้จุดขายที่กรรมวิธีการผลิตแบบดั้งเดิม เน้นลดทอนความสวยงามที่เป็นเอกลักษณ์ และลักษณะเด่นของเนื้อผ้าแบบรามัญ สร้างช่องทางการตลาดเพื่อขยายการเข้าถึงกลุ่มผู้สนใจในผ้าปักสไบมอญ ที่เน้นแนวอนุรักษ์และการสืบทอดวัฒนธรรมการใช้ผ้าสไบ เช่น กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม กลุ่มนักแสดงพื้นบ้าน กลุ่มศิลปินวัฒนธรรมในมหาวิทยาลัยกลุ่มข้าราชการที่ต้องแต่งกายแบบดั้งเดิมและแบบอนุรักษ์ กลุ่มผู้ที่จำเป็นต้องสวมใส่ในงานพิธีกรรม เป็นต้น

7.2.2 ควรมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ใช้ในการทำผ้าปักสไบมอญ ให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องในชุมชน เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมรับผิดชอบการอนุรักษ์และสืบสานการใช้ผ้าปักสไบมอญ

7.2.3 แบ่งงานกันในชุมชน มอบหมายภารกิจสำคัญ และจัดวางระบบผู้รับผิดชอบในด้านต่างๆ เช่น การรักษาเรื่องราว การประชาสัมพันธ์ การกระจายข้อมูลข่าวสาร การดำเนินการกิจกรรมทางการตลาดและให้ความสำคัญกับความสะดวกของสถานที่สำคัญต่างๆ ในชุมชนเป็นสำคัญ เพื่อรองรับผู้มาเยือน

7.2.4 ประชาสัมพันธ์สร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ผู้เกี่ยวข้อง และดำเนินกิจกรรมทางการตลาดอย่างต่อเนื่อง

7.2.5 สร้างเครือข่ายกับหน่วยงานเพื่อเป็นภาคีกันทั้งในระดับชุมชน ภูมิภาค และระดับประเทศ

7.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

7.3.1 การวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาถึงบทบาทของร้านค้าชุมชนในการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชน เพื่อให้เกิดการส่งเสริมกิจการร้านค้าที่มีอยู่ในชุมชนให้มีบทบาทภารกิจในการเป็นศูนย์จำหน่ายที่เหมาะสมและให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

7.3.2 การวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาการนำระบบสารสนเทศมาใช้ในการเพิ่มและเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายให้มากขึ้น เพื่อส่งเสริมการพัฒนากระบวนการสารสนเทศให้ครอบคลุมทุกด้าน และเกิดประโยชน์ในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่มีวิถีชีวิตแนวใหม่ในยุคโลกาภิวัตน์และยุคหลังวิกฤติการณ์โรคระบาด (COVID-19)

7.3.3 การวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาถึงปัจจัยการสร้างความร่วมมือกันของชุมชนมอญ เพื่อให้เกิดการประสานความร่วมมือกับชุมชนมอญอื่นๆ ในประเทศไทย สื่อสารองค์ความรู้ระหว่างกัน และเพื่อให้ผ้าปักสไบมอญเป็นที่รับรู้และอนุรักษ์ หวงแหวนสำหรับชาวมอญทั่วประเทศ

8. เอกสารอ้างอิง

- จิรวรรณ จันทลา, วลี สงสงค์, เพ็ญสินี กิจคำ, สุรรัตน์ วงศ์สมิง. (2559). การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทยทรงดำเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์. วารสาร Veridian E-Journal, Silpakorn University (Humanities, Social Sciences and arts). 9(2). 82-98.
- ธิดิยา พูลเพชร. (2563). ผ้าทองและการพัฒนาอัตลักษณ์ผ้าชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบุรี. เพชรบุรี : สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.
- พระครูประภัทรสุตธรรม (วงศ์สุนทร). (2560). การอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านต๋อนาหนองไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดสุรินทร์. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. สารานุกรมออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 13 พฤศจิกายน 2563. จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/ชาวมอญ>
- สุจินดา เจียมศรีพงษ์ และปิยวัน เพชรหมี่. (2560). การสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย : กรณีศึกษาผ้าทอลายโบราณ. วารสารมหาวิทยาลัยนเรศวร. 10(4). 62-85.
- องค์ บรรจุน. (ม.ป.ป.). ภูมิปัญญาชาวไทยเชื้อสายมอญ. สืบค้นเมื่อ 13 พฤศจิกายน 2563. จาก <https://www.bangkanmark.org/oldweb/index.php>
- อรอุมา เหล็กกล้า. (2558). ความศรัทธาในพระพุทธศาสนาของคนมอญ. สืบค้นเมื่อ 7 พฤศจิกายน 2563. จาก <https://wp.me/p5lFPD-41>

9. คำขอบคุณ

การวิจัยเรื่อง ผ้าปักสไบมอญ : แนวทางการอนุรักษ์และการสร้างมูลค่าเพิ่มในเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ สำเร็จด้วยความกรุณาและความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ขอขอบคุณ อาจารย์จรัญ หนองบัว ผู้อำนวยการวิทยาลัยช่างศิลป์ อาจารย์วรา ชัยนิตย์ รองผู้อำนวยการวิทยาลัยช่างศิลป์ ฝ่ายวิชาการ ที่ช่วยเหลืออำนวยความสะดวกรวมทั้งให้คำปรึกษาแนะนำและให้โอกาสในการทำงานวิจัยในครั้งนี้ ขอขอบคุณอาจารย์ ดร.ทวิวัฒน์ จิตติเวทย์กุล และอาจารย์จริยา ธรรมบุญ ที่ช่วยเหลือในการเก็บข้อมูลในภาคสนามและข้อมูลประกอบงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ขอขอบคุณ ว่าที่ร้อยตรี รัมภ์ สาระพันธุ์ ประธานชุมชนเลียบคลองมอญ นางปราณีต อนงค์ วิทยากรภูมิปัญญาท้องถิ่น เขตลาดกระบัง นางประมวล สมัครามัญ เลขาประธานชุมชนเลียบคลองมอญ ที่ช่วยเป็นธุระในการเข้าถึงแหล่งข้อมูลในชุมชน และขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูลหลักสำคัญที่เป็นวิทยากรภูมิปัญญาท้องถิ่นการปักผ้าสไบมอญประกอบด้วยนางอรุณ โมกขเวส นางเฉลิม วรรณเจียม นางอารมณ คชพงษ์ และนางกาญจนา สมบูรณ์ ซึ่งทำให้การจัดเก็บข้อมูลภาคสนามเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและครบถ้วน สมบูรณ์คุณค่าและความดีของงานวิจัยนี้ ขออุทิศแด่คุณพ่อประพันธ์ คุณแม่สุนันท์ พลอินทร์ ผู้ให้ชีวิตตลอดทั้งครู อาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่าน